

MOVIMENTS, CONTRADICCIONS I AGROCOMBUSTIBLES

David Llistar
Observatori del Deute en la Globalització

Setembre 2007

Publicat a Illacrua

Gloria, Glòria Aleluia! Per fi comença a calar en l'opinió pública que els agrocombustibles (en endavant "AC") no són un miracle tecnològic i que comporten "alguns" inconvenients de pes. Fins ara, una quantitat de tinta considerable s'ha esmerçat per a tractar d'analitzar i difondre la proliferació de la bioenergia com alternativa als problemes derivats del canvi climàtic o la dependència del petroli. També recentment és que des de sectors -no especialment progressistes- s'ha atribuït algunes problemàtiques mundials conjunturals als AC. Per exemple, els ramaders europeus es queixen de l'alça espectacular del preu dels cereals que fa encarir el pinso del que s'alimenta el seu bestiar. Una alça de preus que coincideix amb l'any *record guinness* en collita mundial de cereals. A part de la '*Crisis de la Tortilla*' mexicana, les queixes dels ramaders europeus o el crit a la '*Vaga de la Pasta*' de les associacions de consumidors italianes, diversos actors de bandes del món molt distintes, semblen haver-se topat amb la interferència de la 'bioenergia'. I segons algunes fonts, només es tracta del començament.

Per què els 'biocombustibles' han esdevingut notícia internacional (i no l'energia solar, per exemple)? Perquè s'han plantejat com la peça del joc necessària per a sortir de grans problemàtiques a la vegada mundials, regionals, estatals i locals. Sol.lució en concret al garbull climàtic global, a la crisi i dependència energètica dels Estats Units i Europa dels 'països gamberros', la contaminació a les ciutats, el despoblament del camp i l'extrema pobresa dels camperols del Tercer Món. Però també són notícia perquè suposen impactes negatius molt seriosos sobre alguns sectors. S'apleguen per un costat els qui hi veuen oportunitats (negocis principalment, però també escapatori política) i per l'altre, els que en seran víctimes o en són sensibles. Oportunistes, sensibles i afectats potencials, estirant de la mateixa corda. Qui són uns i altres?

Els agrocombustibles combinen dos mercats mundials que abans tenien poc a veure: l'energètic i l'alimentari. Per tot això, davant l'oportunitat de negoci s'apleguen tres grans clusters industrials transnacionals: el cluster de l'alimentació i la seva comercialització (incloses les biotecnològiques), i dos que ja caminaven junts de la mà del petroli, el de les empreses d'energia, i el de la indústria automotriu. Però a primera vista també realitats locals com les petites explotacions agrícoles. Empresaris, accionistes i petits camperols en un mateix grup d'interès?

Per altra banda, quins són els moviments socials que convergeixen al voltant dels AC? Els primers moviments socials que surten (o que haurien de sortir) a la contra, són fonamentalment quatre: el moviment ecologista, preocupat per la deforestació, l'escalfament global, la contaminació, l'erossió de la biodiversitat o la justícia ambiental; el moviment camperol i ramader, preocupat per l'expulsió dels petits productors de part de l'*agrobusiness*, per la dependència tecnològica i econòmica vers les transnacionals, per l'encariment del gra amb el que s'especula; el moviment de solidaritat internacional, preocupat per la destrucció de

la sobirania alimentària de la Perifèria que veurà com els seus camps són destinats als dipòsits dels automòbils dels països rics i no a la producció de 'tortillas' i aliments bàsics, consternat per la generació de més deute ecològic i per la violació dels drets més elementals dels països empobrits; i finalment, els moviments de consumidors, preocupats alguns només per l'encariment dels aliments, i altres també per la procedència il·legítima d'aquests.

Malgrat que fa ja uns anys que se'n parla, per què algunes organitzacions estan trigant tant en posicionar-se? Com és que moltes de les grans ONGDs a penes han pres cap postura oficial? I les organitzacions ecologistes? Ja no preguntar-nos sobre col·lectius com els ramaders, els pagesos o els consumidors. Potser és el resultat de les contradiccions internes?

Dedicarem la resta de l'article a respondre aquestes preguntes tot i assenyalant les principals controvèrsies internes del moviment ecologista i de les organitzacions de ramaders i agricultors.

Algunes organitzacions ecologistes de renom com la federació estatal d'Ecologistas en Acción (EeA) o transnacionals com ara Friends of the Earth (FoE) o Greenpeace, han estat relativament lentes en posicionar-se o encara no ho han fet. Si estudiem els seus manifestos o notes de premsa, podem distingir entre aquelles que fan matisos des d'un sí convençut als AC de les que ho fan des del no apriorístic. Entre les primeres trobem a les organitzacions conservacionistes o centrades en l'ecoeficiència com ara UICN¹ o WWF o a tot tipus de departaments (universitaris, de les administracions,..) que han entrat a la moda de la "sostenibilitat". Entre el segon grup trobem a les preocupades per la justícia ambiental, com Green Peace, FoE o una part important de EeA. El debat entre el 'sí, però...' i el 'no, però..' als AC que concorre dins les organitzacions ecologistes pot tenir diverses explicacions. La primera té a veure amb la falta de disponibilitat d'estudis crítics i rigorosos, així com la proliferació dels estudis favorables generalment de procedència empresarial i universitària pro-empresarial. En segon lloc, una lluita interna entre els grups encarregats de l'energia (que prefereixen els AC a l'energia nuclear o a la procedent dels hidrocarburs) i els grups de boscos, biodiversitat, sobirania alimentària i transgènics (amb una visió centrada amb els impactes dels monocultius i el consum). Mentre els primers veuen com a mal menor els defectes dels agrocombustibles, els segons no hi veuen a penes cap avantatge. En tercer lloc, la possible afinitat empresarial que algunes organitzacions ecologistes puguin tenir amb determinats bionegocis (Fundació Ford, Fundació Kellog's, Fundació Repsol, administracions de dretes ...) que sovint les financen.

Per altra banda els moviments de pagesos plantegen divisions aparentment irremediabls lligades als diversos subgrups d'interès interns, a part de la possible divergència de visions i sensibilitat sobre el problema i la forma de sol·lucionar-lo. Ramaders i agricultors presenten privilegis i prejudicis molt diferents. Mentre que els ramaders veuen als AC com el principal motiu de la pèrdua de marge comercial, els petits agricultors els veuen com un nínxol de mercat que representa un regal imprevist enfront a la depressió de les explotacions de petita escala. El gran *agrobusiness* ho veu com la gran oportunitat de convertir-se en els petrolers de la nova Aràbia BioSaudí. Són pocs els sindicats de pagesos i ramaders que no s'hagin pronunciat oficialment. No obstant, algunes confederacions conegudes com la COAG, es mantenen cautes sota el supòsit que és un tema de fractura interna. Per altra banda, sindicats i moviments camperols compromesos com ara el MST, la Coordination Paysanne Européenne i la Via Campesina en general, han manifestat el seu rebuig però amb sorprenent suavitat, que no pot ser explicada si no és perquè en el seus sinus, hi hagi també gran nombre de camperols pels que els AC apareguin com una sortida econòmica urgent (el cas dels camperols de la 'zafra brasilera', part important i molt empobrida del MST).

¹ The World Conservation Union. Veure:

http://www.iucn.org/en/news/archive/2007/05/03_energy_2.htm